

LA PASTERA DE L'ALBUFERA DE MALLORCA

És hereva de la piraigua monòxila i servia per a la pesca, la caça i l'agricultura

MALGRAT QUE AQUEST BASTIMENT RESPON ALS TRETS GENERALS DE LES EMBARCACIONS LLACUSTRES, PRESENTA PARTICULARITATS CONSTRUCTIVES COINCIDENTS AMB EL DE LES PETITES PASTERES MARÍTIMES DE LES BALEARs. EL FONS DISPOSA ELS TAULONS TRANSVERSALS I NO LONGITUDINALS I MUNTA UNA PETITA QUILLA PER A PROTEGIR-LO.

Text: Vicente García-Delgado Sancho

Fotos i dibuixos: V.G.-D.S.

És possible que els romans emprem l'albufera de Mallorca com a port de la ciutat de Pollentia, ja que són citats el Portus Major, referint-se a la badia d'Alcúdia, i Portus Minor en al·lusió a la de Pollença. També sabem que l'albufera

d'Alcúdia va ser utilitzada durant l'Edat Mitjana com a terreny de caça, així com per diverses persqueres i per a pastar el ramat, entre d'altres usos, amb una població més o menys estable en la zona, com demostren les runes o restes de catacumbes i altres elements de culte religiós.

L'albufera, antigament, era alimentada per un torrent en el qual en desembocaven altres tres. Posteriorment, el 1785, només s'alimentava pel torrent de Sant Miquel i pel de Muro, però per separat. En el segle XVII es començaren a construir marjals, a base de pedra i de terra, de manera que s'aconseguia un terreny que s'autorregava per capilaritat, essent aquelles terres molt productives.

Amb l'arribada de l'era industrial es comença a emprar una fàbrica de pasta de paper de baixa qualitat a Sa Roca, que emprava com a matèria prima el canyet (*Phragmites canyet*), que va funcionar fins l'any 1966, per després abandonar-se els canals i sèquies que tant havien costat de construir.

Entre els segles XVIII-XIX es comença a dessecar la zona per combatre la malària, construint per això 400 quilòmetres de canals (1856-1863); entre ells el canal del Sol, o el Gran Canal, que desemboca a s'Oberta, a més d'al-

tres molts, com de Ciurana, el de Ferragut o Pujol, així com sèquies com la d'en Moix o la des Polls, juntament amb una xarxa de 50 quilòmetres de longitud de camins o senders, que incloïen diversos ponts, com el dels Anglesos i un sistema de bombeig i de comportes (les aigües es bombejaven amb una màquina de vapor) que regulaven el nivell segons l'època.

El 1893 les feines de canalització ja estan documentades en els plànols de la Comissió Hidrogràfica de la Península.

El major o menor nivell era regulat per unes escluses per controlar l'entrada de l'aigua de la mar, aprofitant les marees, per la qual cosa l'entrada de peixos i la seva reproducció proliferava en un entorn tan favorable.

En el segle XX es va començar a cultivar arròs "bomba" i el de "panxa blanca". La pesca que es realitzava de forma preeminent era la de les anguilles, com queda reflectit en receptes de la cuina local com l'espínagada, una mena de panada de verdures amb una anguila com a element addicional característic. Així mateix, l'albufera permetia la captura de llobarros, llises o mujols. Entre les tècniques de pesca hi trobem la de l'encesa, per la qual es calava foc a un fester de petites proporcions. També es calaven de *morenells* (tipologia de nansa), que en el vocabulari local rebien el nom de *paner*, on el peix entra i no pot sortir. Es practicava també

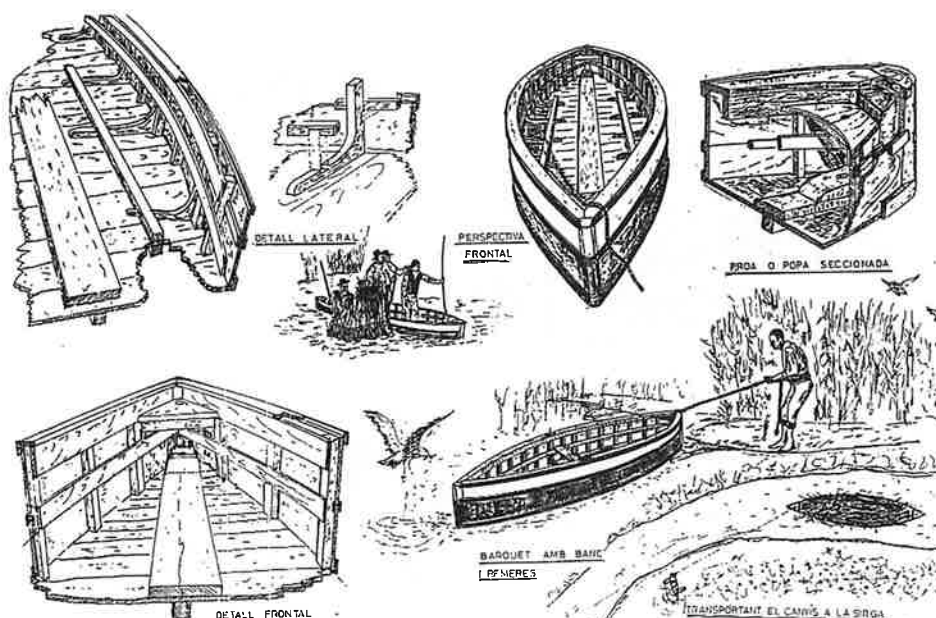
l'us destre de la fitora o amb altres ormejos de pesca a base de xarxes, com seria el rall.

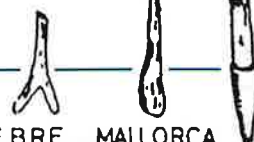
Per recórrer els canals s'emprava una embarcació denominada *pasterona*, que era del tipus conegut com xalana, que a les Balears s'anomenen *pasteres* o *tèquines*. La seva forma és gairebé de caps, de fons completament pla. Aquesta embarcació s'utilitzava com a barca de rem en el medi marítim per a pesques properes a la costa, especialment en l'ús del garbellat per agafar gamba per a esca, o també per a la captura de calamars o pops amb fitora o potera.

Estudi d'un exemplar

L'estiu del 1987, després de molts anys de viure a Barcelona, vaig poder tornar a una zona que sempre m'havia atret des de molt jove, quan encara es començava a urbanitzar la zona i, per tant, estava en estat bastant salvatge. La meua feina consistia a ajudar a la realització de la cartografia de l'albufera, i per això havíem de caminar per senders, creuar canals i navegar pel llarg durant una temporada.

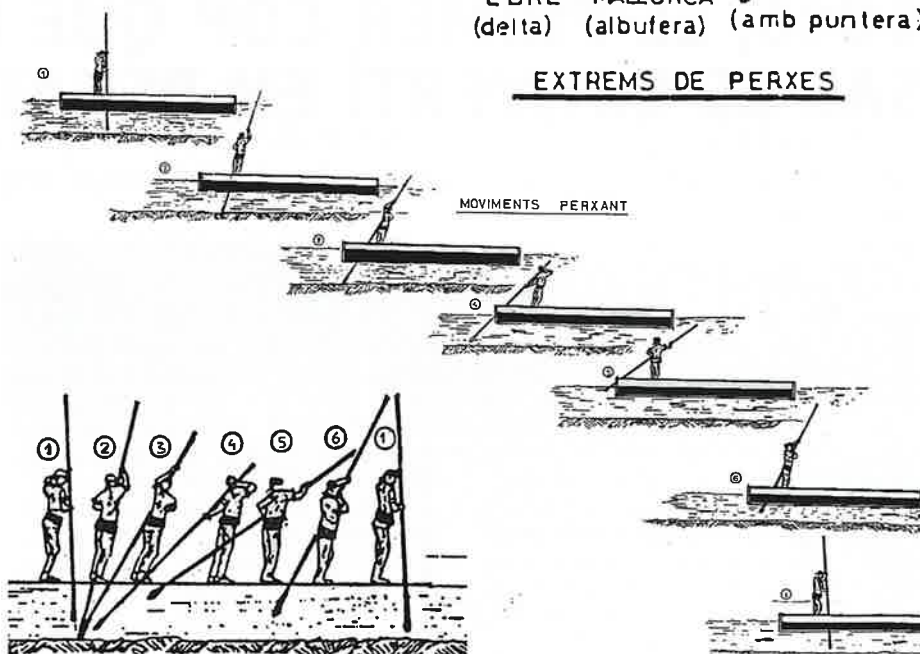
Com a guia teníem un guarda de la finca, que va posar a la nostra disposició una vella barca que per aquell temps no atreia la meua atenció, però que ens va ser de gran utilitat per navegar pels estrets canals envaïts pel canyet.

EBRE (delta) MALLORCA (albufera) (amb puntera)

EXTREMS DE PERXES

Pogu rem veure com els peixos hi saltaven a dins per si sols de tan abundosa que era la pesca i estret el medi en què ens mov iem. Amb les pròpies mans agafàrem crancs i altres exemplars marítims en els enreixats que estaven instal lats a la desembocadura de les s quies i canals, a més de poder contemplar una variada fauna, principalment aus, que sorpreses amb la nostra presència aixecaven el vol.

Passat un quart de segle hi vaig tornar per veure el Parc Natural que s'havia creat feia poc i per testimoniar el desenvolupament excessiu de la zona turística i veure com aix  havia afectat al medi. Vaig trobar dues velles *paste-rones*, desgraciadament abandonades, que vaig reconèixer amb facilitat com les que havíem emprat els dos equips de feina. Les seves formes eren característiques del medi i es diferenciaven de les pasteres utilitzades a la mar. La primera tenia una eslora de 5'43 metres, per 1'36 de mànega i un puntal de 0'42. La segona tenia unes dimensions semblants però una mica menor i amb més mànega.

El fons pla permet a aquesta embarcació nvegar per tota la zona sense problemes, la forma de punta dels seus extrems permet canviar de sentit sense fer la volta, ja que el sistema de propulsió  s sobretot la perxa, anomenada carossa, d'uns tres o quatre metres de longitud; basta que el barquer es posi a perxar del costat contrari per tornar pel mateix camí sense esperar que el canal torni prou ample com per virar.

Aquesta barca és una descendent directa de les piraig es mon xiles i els materials emprats en la construcció són els que es poden trobar a la zona, amb dues raques laterals de pi per banda i uns taulons disposats perpendicularment a l'eix longitudinal en el seu fons pla.

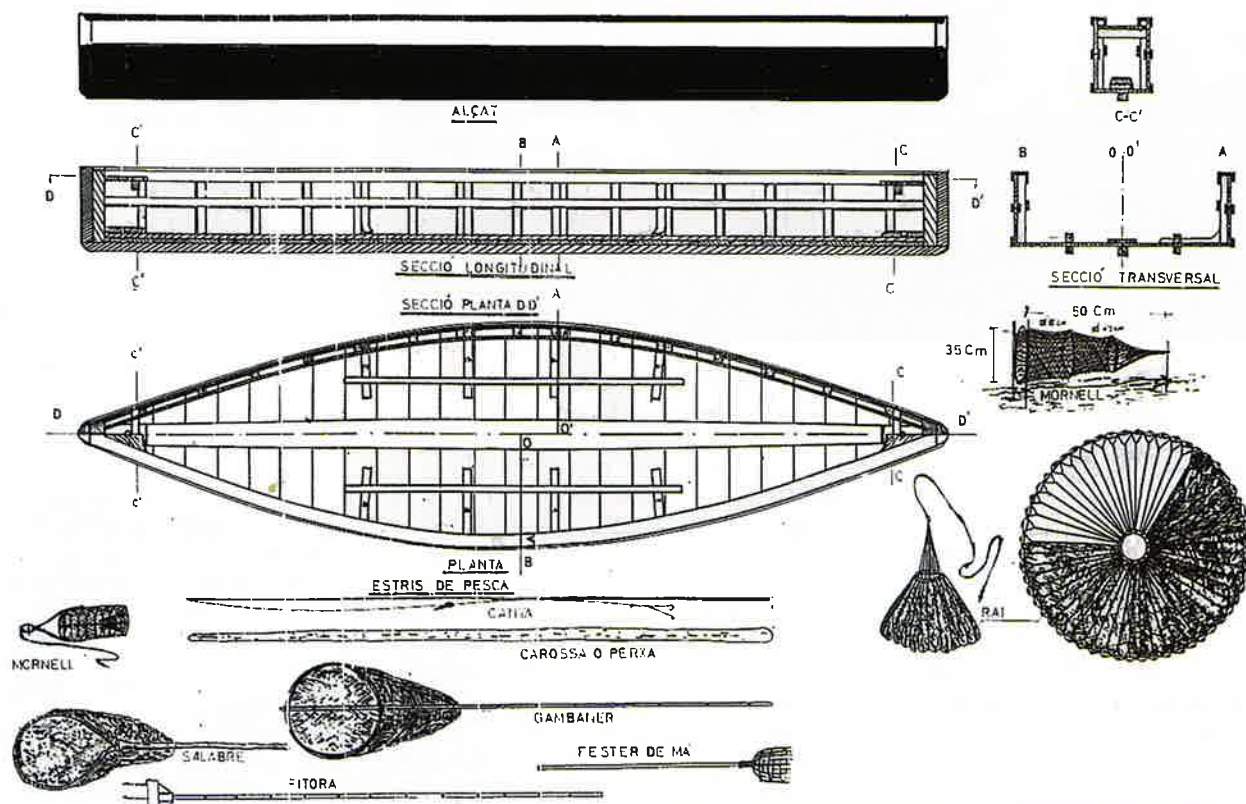
L'estructura principal és a base d'un taul 

gruixut a manera de *paramitjal* (la *post d'en mig*) i unes quadernes laterals en forma d'"L", amb un angle quasi recte i uns llistons laterals de reforç a totes dues bandes de la *post d'en mig*, empernats amb les escues, que es situen en el terç central, amb una petita quilla que serveix per protegir el fons. Té unes petites rodes als extrems. Per asseure's, i com a reforç transversal, empen una *post* (banc) de llevar i posar, amb la qual cosa el conjunt  s d'una simplicitat i sobrietat d'acord amb el medi i la feina que desenvolupava.

Quan es transportava canyet el sistema

de propulsió era la sirga des dels camins laterals que seguien els canals. Sabem que arribaren a construir-se embarcacions d'aquest tipus d'uns set metres d'eslora i que fins i tot podien dur una petita vela llatina a proa (un trinquet), per creuar el llac major i poder desplaçar-se amb rapidesa per a la pesca amb arts majors o per a la caça.

Aquestes embarcacions serien, al llarg de la història, un element indispensable per al desenvolupament de la zona i per poder practicar diverses activitats de tipus agrícola, industrial, pesqueres o de caça.

Mardemars

Núm 26. Març-abril 2002 • Revista bimestral. Mar i Cultura

2,25 € - 375 ptes.

Història

**1846, el tràfic de sal
convertit en regata
per pimer cop**

Restauracions

**La restauració de
la goleta Villa de Andratx**

Modelisme

**El vapor Rey Jaime I
recuperat a unes
"drassanes en miniatura"**

Navegar entre canyissos

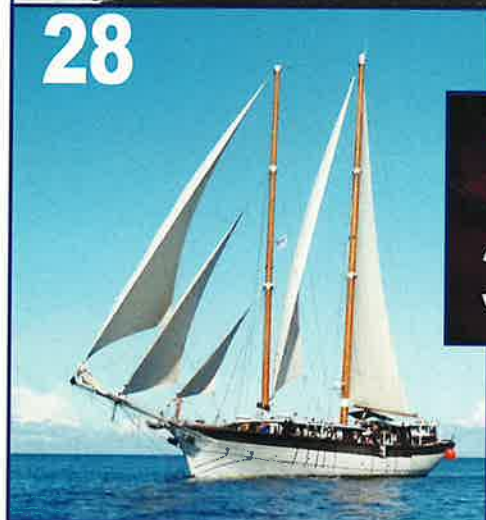
La barca i el barquet de l'albufera de València
La pastera dels aiguamolls de Mallorca

Reportajes centrales traducidos al castellano

Sumaris

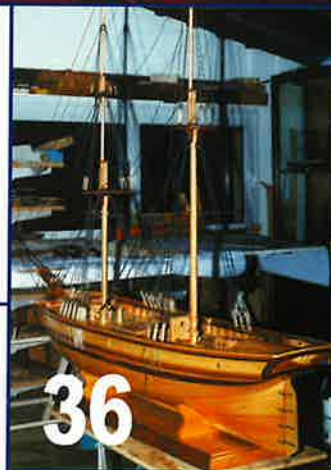
28

32

36

34

38

Port a Port 6

Història, usos i costums 10

Navegar entre els canyissos 10

La barca 12

El barquet 17

La pastera 22

La Ruta de la Sal 24

1846, el tràfic de sal convertit en regata 24

Restauracions 28

La goleta Villa de Andratx 28

Modelisme 32

Unes drassanes en miniatura 32

Reproducció del Maria Luisa 36

Pesca 38

Aqüicultura i repoblació 38

Biblioteca Marítima 40

150 anys de "Moby Dick" 40

Classificats 43

Butlleta subscripció 44

Traduccions 45

Edita:

Associació Cultural Illa Oberta.
Rodríguez Méndez, 7, Entl. b.
Palma - 07011- Balears.
e-mail: mardemars@hotmail.com
Tel. i Fax: 971 221575

Director:

David Oliver.

Consell de Redacció:

Javier Matesanz,
David Oliver.

Disseny i maquetació:

Josep Fortuny.

Col·laboradors redacció:

Josep Savall,
Vicente García Delgado,
Xavier Colomer-Ribot,
Luis Enrique San Martín.

Fotografia:

Gerardo Polci.

Departament comercial:

Balears:
Javier Matesanz
971 285 458 / 630 956 630
Belén Alonso
629 326 423
Catalunya:
Anna Artés: 617 981 213

Impressió:

Bahia Indústria Gráfica
C/ Gremi Boters, 40,
Pol. Son Castelló, Palma 07009
971 432 000 / Fax: 971 432 970

Dipòsit legal:

PM1312-1999